

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET SANADER protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 66408/12)

PRESUDA

Ova verzija je ispravljena 7. travnja 2015. temeljem pravila 81. Poslovnika Suda

STRASBOURG

12. veljače 2015.

Ova presuda postaje konačna pod okolnostima navedenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Sanader protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Isabelle Berro, *predsjednica*,
Elisabeth Steiner,
Khanlar Hajiyeu,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Erik Møse,
Ksenija Turković,
Dmitry Dedov, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost dana 20. siječnja 2015.,
donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 66408/12) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski i srpski državljanin g. Mile Sanader ("podnositelj zahtjeva") podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija") dana 14. rujna 2012.

2. Podnositelja zahtjeva zastupao je g. Đ. Dozet, odvjetnik iz Beograda. Hrvatsku Vladu ("Vlada") zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva posebice je prigovarao da nije mogao ostvariti ponavljanje postupka nakon što je osuđen u odsutnosti te da ga odvjetnik po službenoj dužnosti nije učinkovito zastupao tijekom postupka vođenog u njegovoj odsutnosti, kako to zahtijeva članak 6. stavci 1. i 3. (c) Konvencije.

4. Dana 11. lipnja 2013. Vlada je obaviještena o zahtjevu.

5. Dana 12. lipnja 2013. Vlada Srbije obaviještena je o predmetu te je pozvana da iskoristi pravo miješanja ako to želi. Dana 30. kolovoza 2013. Vlada Srbije obavijestila je Sud da ne želi iskoristiti svoje pravo miješanja.

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

6. Podnositelj zahtjeva rođen je 1957. godine i živi u Vrdniku u Srbiji.

A. Kazneni postupak protiv podnositelja

7. Dana 19. studenog 1991. Policijska uprava Sisak podnijela je protiv podnositelja kaznenu prijavu zbog sumnje da je bio dio skupine srpskih paravojskih snaga koja je u rujnu 1991. u Petrinji strijeljala dvadeset sedam ratnih zarobljenika, ubila dvadeset dva te teško ranila petoricu ratnih zarobljenika. Policija je u prijavi navela da ne može uhititi podnositelja jer je živio na području Hrvatske koje je u to vrijeme bilo izvan kontrole države.

8. Dana 8. siječnja 1992. godine istražni sudac tadašnjeg Okružnog suda u Sisku odredio je provođenje istrage protiv podnositelja zahtjeva, njegovog brata D. Sanadera, i još dvojice, M.D. i S.D, zbog osnovane sumnje da su počinili ratni zločin protiv ratnih zarobljenika. Budući da su svi osumnjičeni bili na slobodi, sudac je odredio pritvor te naredio izdavanje tjeralice i privođenje.

9. Istražni je sudac tijekom istrage ispitao niz svjedoka. Nekoliko ih je svjedočilo o sudjelovanju podnositeljevog brata u ubojstvima te njegovom položaju zapovjednika paravojske skupine. Također su imenovali M.D. kao neposrednog počinitelja ubojstava. Jedan od svjedoka, D.P., svjedočio je da je nakon ubojstava čuo kako ljudi govore da je "Sanaderova skupina" počinila taj zločin, a on je kasnije vidio podnositelja s tom skupinom. Drugi svjedok, M.Ž., koji je preživio strijeljanja, svjedočio je da su mu nakon tog događaja pokazali fotografiju podnositelja zahtjeva te da mu se činilo kako je podnositelj zahtjeva također bio ondje i kako je osobno ubio troje ljudi. Još jedan preživjeli, I.B., posvjedočio je da su nakon počinjenja zločina jedne novine u Hrvatskoj objavile fotografije podnositelja zahtjeva i njegovog brata. On je prepoznao brata podnositelja zahtjeva kao jednog od sudionika strijeljanja, ali nije prepoznao podnositelja zahtjeva kao prisutnog na mjestu događaja.

10. Dana 25. studenog 1992. Županijsko državno odvjetništvo u Sisku je pred Županijskim sudom u Sisku podiglo optužnicu protiv D.Sa., podnositelja zahtjeva, M.D. i S.D. zbog ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika.

11. Istoga dana Županijsko državno odvjetništvo u Sisku zatražilo je od Županijskog suda u Sisku suđenje u odsutnosti podnositelju zahtjeva i drugim optuženicima, koji su živjeli na okupiranom teritoriju Hrvatske, jer nisu bili dostupni hrvatskim vlastima, te je zatražilo izdavanje naloga za njihovo uhićenje.

12. Dana 15. prosinca 1992. tročlano izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Sisku odredilo je pritvor podnositelju te naredilo izdavanje tjeralice i privođenje.

13. Također je dana 30. prosinca 1992. prihvatilo prijedlog za suđenje podnositelju zahtjeva u odsutnosti. Mjerodavni dio rješenja glasi:

" Optužnicom ... od 25. studenog 1992. godine optuženi su D... Sanader i dr., zbog osnovane sumnje da su učinili kriv. djelo označeno u čl. 144. KZJ. U istoj optužnici zamjenik OJT Sisak predložio je da se svim optuženicima sudi u odsutnosti.

Prijedlog je osnovan.

Budući su svi optuženi u bještvu, to je prema istima određen pritvor rješenjem ovog suda..., te naredbom zatraženo izdavanje tjeralice, koja je i izdana, a prema izvješću PU Sisak.

Kako se optuženicima stavlja na teret izvršenje kriv. djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava – ratnim zločinom protiv ratnih zarobljenika, označeno u čl. 144. KZJ, a isti se nalaze u bještvu, to vijeće smatra da postoje osobito opravdane okolnosti da im se sudi u odsutnosti."

14. Dana 5. siječnja 1993. predsjednik Županijskog suda u Sisku postavio je podnositelju i drugim optuženicima branitelja po službenoj dužnosti, E.F.

15. Na raspravi održanoj 21. siječnja 1993. prvostupanjski je sud saslušao osam svjedoka, uključujući M.Ž. i I.B. (vidi stavak 9. ove presude). Svi su oni potvrdili izjave koje su dali istražnom sucu. Zamjenik državnog odvjetnika i podnositeljev branitelj po službenoj dužnosti nisu postavili pitanja niti su imali prigovora na njihove izjave. Stranke su se također složile da se zapisnici s izjavama trinaest drugih svjedoka, uključujući D.P. (vidi stavak 9. ove presude), prihvate kao dokaz, a da ti svjedoci nisu bili ispitani na suđenju. U svojoj završnoj riječi, podnositeljev branitelj po službenoj dužnosti izjavio je:

"Obrana ukazuje na opširno proveden postupak – prethodni, te pred ovim sudom, te predlaže da sud cijeni sve provedene dokaze, napose iskaze saslušanih svjedoka – svakog svjedoka posebno, a sve to povezano s iskazima drugih svjedoka, te da prema utvrđenju sud izrekne odluku prema zakonskom propisu ."

16. Istoga dana podnositelj zahtjeva proglašen je krivim za kazneno djelo koje mu je stavljeno na teret i osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od dvadeset godina. Prvostupanjski sud je smatrao da su izjave svjedoka pružile dovoljno dokaza za osudu te je napomenuo da branitelj po službenoj dužnosti nije imao nikakvih prigovora na te izjave.

17. Podnositeljev branitelj po službenoj dužnosti podnio je žalbu Vrhovnom sudu Republike Hrvatske 26. veljače 1993., tvrdeći da prvostupanjska presuda nije bila dostatno obrazložena.

18. Dana 24. svibnja 1995. Vrhovni je sud usvojio žalbu, ukinuo prvostupanjsku presudu i predmet vratio na ponovno suđenje jer prvostupanjska presuda nije bila dostatno obrazložena.

19. U ponovljenom postupku odgođena su tri ročišta zakazana za 7. i 8. studenog 1995. i 2. srpnja 1996. jer nije bilo moguće pozvati branitelja. Ročište zakazano za 11. rujna 1996. odgođeno je zbog odsustva jednog od članova sudskog vijeća. Tijekom tog razdoblja prvostupanjski sud također je pribavio niz nalaza o obdukciji žrtava predmetnog kaznenog djela.

20. Na raspravi održanoj 3. ožujka 1999. prvostupanjski je sud, uz suglasnost stranaka, pročitao dokaze iz spisa predmeta i zaključio raspravu. Branitelj po službenoj dužnosti ponovio je svoju prijašnju završnu riječ (vidi gore stavak 15.).

21. Istoga dana prvostupanjski sud proglasio je podnositelja zahtjeva krivim za kazneno djelo koje mu je stavljeno na teret i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od dvadeset godina. Svoju je presudu temeljio na izjavama svjedoka i izvješćima o obdukciji žrtava zločina.

22. Dana 30. travnja 1999. podnositeljev branitelj po službenoj dužnosti podnio je žalbu Vrhovnom sudu Republike Hrvatske tvrdeći da prvostupanjska presuda nije dostatno obrazložena.

23. Dana 2. kolovoza 2000. jedan od optuženika, S.D., uhićen je i doveden pred istražnog suca, koji ga je obavijestio o postupku i odredio mu pritvor.

24. Dana 6. rujna 2000. Vrhovni sud potvrdio je prvostupanjsku presudu Županijskog suda u Sisku u dijelu koji se odnosi na podnositelja zahtjeva, D. Sanadera i M.D., a ukinuo ju je i naložio novo suđenje u odnosu na S.D., jer je potonji bio uhićen te je stoga imao pravo na ponovno suđenje u njegovoj prisutnosti.

25. Dana 16. siječnja 2004., nakon što je osuda podnositelja zahtjeva postala pravomoćna, sudac izvršenja Županijskog suda u Sisku naložio je izdavanje tjeralice protiv podnositelja i njegovo privođenje u zatvor.

B. Podnositeljev zahtjev za obnovu postupka

26. U međuvremenu, podnositelj zahtjeva je preko odvjetnika u Hrvatskoj saznao za svoju osudu na Županijskom sudu u Sisku.

27. Dana 9. studenog 2009. podnositelj zahtjeva zatražio je od Županijskog suda u Sisku obnovu postupka na osnovi toga što je saznao za presudu od 3. ožujka 1999. tek u prosincu 2008. godine, te da on nije počinio predmetno kazneno djelo. Tvrдио je da su svjedoci samo spomenuli njegovo ime te da jedina izjava svjedoka koja ga izravno upleće u kazneno djelo, ona svjedoka M.Ž., nije bila pravilno protumačena u presudi. Naglasio je da bi bio spreman sudjelovati u suočavanju s bilo kim od onih koji su svjedočili protiv njega, ili se suprotstaviti bilo kakvim dokazima protiv njega. Također je zatražio da se sasluša nekoliko svjedoka u njegovu korist, te da se razmotri mogućnost da mu se sudi pred sudom za ratne zločine u Beogradu. Zajedno sa svojim zahtjevom podnositelj je podnio ovjerene izjave šestero ljudi kojima je isključena mogućnost njegove umiješanosti u zločin na osnovi toga što u relevantno vrijeme nije bio u Petrinji.

28. Na temelju podataka dobivenih od podnositelja zahtjeva, i s obzirom na to da su svjedoci u pitanju živjeli u Srbiji, Županijski sud u Sisku zatražio je od srpskih vlasti da ih ispita. Tijekom ispitivanja svjedoci su

ponovili svoje iskaze, isključujući mogućnost da je podnositelj zahtjeva bio u Petrinji u vrijeme događaja.

29. Nakon primitka izjava svjedoka od srpskih vlasti u srpnju 2010. godine, Županijski sud u Sisku proslijedio je spis predmeta Županijskom državnom odvjetništvu u Sisku na mišljenje o zahtjevu podnositelja za obnovu postupka.

30. Dana 24. kolovoza 2010. Županijsko državno odvjetništvo u Sisku podnijelo je svoje mišljenje o zahtjevu podnositelja za obnovu postupka koje, u relevantnom dijelu, glasi:

"Kako je u konkretnom predmetu suđenje bilo pravično i kako su i prvostupanijski i drugostupanijski sud u ovom predmetu dali i naveli pravovaljane razloge za svoja stajališta u navedenim presudama, stoga smo mišljenja da zahtjev za obnovu postupka bez prisustva II okrivljenog Mile Sanadera ne treba dozvoliti jer niti jedan iskaz svjedoka ne potvrđuje navode zahtjeva za obnovu kaznenog postupka ..."

31. Dana 30. kolovoza 2010. tročlano vijeće Županijskog suda u Sisku odbilo je podnositeljev zahtjev jer nije uspio dokazati postojanje bilo kakvih novih činjenica koje bi mogle promijeniti njegovu osudu. Mjerodavni dio tog rješenja glasi:

"... ovo vijeće Županijskog suda u Sisku smatra da zahtjev za obnovu postupka os. Mile Sanadera ne sadrži nove činjenice i nove dokaze koji bi sami za sebe ili u svezi s prijašnjim dokazima prouzročili oslobođenje osuđenika ili njegovu osudu po blažem zakonu.

Naime, svi navedeni svjedoci suglasno navode kako su poznavali os. Milu Sanadera i prije rata, međutim unatoč tome što isti, a poglavito svjedok M.... Žil... i V... V... nastoje ovog osuđenika u rujnu mjesecu 1991. god. smjestiti u područje koje nije bilo u blizini inkriminiranog mjesta pogubljenja hrvatskih vojnika, ocjena je ovog vijeća da isti nisu u dovoljnoj mjeri vjerodostojni niti precizni u smislu da bi u potpunosti isključili mogućnost osuđenika da sudjeluje u predmetnom masakru.

Naime, u tijeku prethodnog postupka u kojem je Županijski sud u Sisku os. Milu Sanadera proglasio krivim za kazneno djelo iz članka 122. st. 1. OKZRH, a koju presudu je potvrdio i Vrhovni sud Republike Hrvatske, temeljem pravilno i potpuno utvrđenog činjeničnog stanja, na nedvojben način je utvrđeno da je masakr nad zarobljenim hrvatskim vojnicima izvršila tzv. „Sanaderova grupa“ pri čemu se pod liderom te grupe podrazumijeva brat os. Mile Sanadera, Dragan Sanader.

Svjedok M... T... koji je bio pripadnik neprijateljskih formacija decidirano je izjavio da mu je upravo III. os. M ... D... rekao da je na poziv I os. D Sanadera išao strijeljati hrvatske gardiste, dok svjedok M... Ž...., jedan od preživjelih žrtava tog strijeljanja izričito navodi da je putem fotografije prepoznao I os. D.... Sanadera kao počinitelja tog djela, a također i II os. Milana Sanadera kao osobu koja je iz puškomitraljeza ubila trojicu zarobljenika dok su potrbuške ležali na zemlji s rukama na potiljku.

Slijedom navedenog, ocjena je ovog vijeća, da II os. Milan Sanader nije uspio dovesti u sumnju utvrđeno činjenično stanje u prethodnom postupku, koji je toga rezultirao pravomoćno izrečenom presudom kojom je II osuđenik proglašen krivim za kazneno djelo iz čl. 122 OKZRH i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina."

32. Podnositelj zahtjeva podnio je žalbu Vrhovnom sudu 8. rujna 2010., tvrdeći da mjerodavno domaće pravo zahtijeva automatsku obnovu postupka u kojem je optuženiku suđeno u odsutnosti, a zatim je zatražio novo suđenje, što je činjenica koju Županijski sud u Sisku nije razmotrio. Također je tvrdio da dokazi sugeriraju kako on nije kriv za kazneno djelo za koje je osuđen.

33. Dana 19. siječnja 2011. godine Vrhovni sud odbio je zahtjev podnositelja zahtjeva zato što se on nije mogao osloniti na odredbu kojom se odobrava automatska obnova postupka jer je živio u Srbiji i nije bio dostupan hrvatskim pravosudnim tijelima. Stoga je ispitao jesu li bilo kakve nove činjenice zahtijevale obnovu postupka te je utvrdio da takve činjenice nisu postojale. U skladu s tim, podnositeljev zahtjev je odbijen.

34. Podnositelj je podnio ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske 5. prosinca 2011., tvrdeći da nije mogao ostvariti ponavljanje postupka te da tijekom postupka koji se vodio u njegovoj odsutnosti nije bio učinkovito zastupan.

35. Dana 23. veljače 2012. Ustavni sud je proglasio podnositeljevu ustavnu tužbu nedopuštenom na osnovi toga što se ustavna tužba odnosila na postupak radi obnove kaznenog postupka, a ne na optužbu za kazneno djelo protiv podnositelja zahtjeva.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Mjerodavno domaće pravo

1. Ustav

36. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010) glase kako slijedi:

Članak 29.

"Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela."

U slučaju sumnje ili optužbe zbog kažnjivog djela osumnjičenik, okrivljenik ili optuženik ima pravo:

- na [usluge] branitelja ...,

- da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava da plati branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja pod uvjetima propisanim zakonom,

- da mu se sudi u njegovoj nazočnosti, ukoliko je dostupan sudu ..."

2. Kazneni zakon

37. Mjerodavna odredba mjerodavnog Krivičnog zakona Republike Hrvatske (Narodne novine br. 53/1991) glasi:

Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika

Članak 122.

"Tko kršeći pravila međunarodnoga prava naredi da se ratni zarobljenici ubijaju, muče ili da se prema njima nečovječno postupa, nad njima obavljaju biološki, medicinski ili drugi znanstveni pokusi, da se uzimaju tkiva ili organi radi transplantacije, da im se nanose velike patnje ili ozljede tjelesnoga integriteta ili zdravlja, da se prinuđuju na obavljanje službe u neprijateljskim oružanim snagama, ili da se lišavaju prava na propisano i nepristrano suđenje, ili tko počini neko od navedenih djela, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili kaznom zatvora od dvadeset godina.

3. Zakon o krivičnom postupku

38. Zakon o krivičnom postupku na snazi u vrijeme podnositeljevog suđenja u odsutnosti (Narodne novine br. 53/1991) glasi:

Članak 10.

" ...

(2) Ako okrivljenik sam ne uzme branitelja, sud će radi osiguranja obrane postaviti okrivljeniku branitelja kad je to određeno ovim Zakonom.

Članak 63.

"(1 Više okrivljenika mogu imati zajedničkog branitelja samo ako to nije u suprotnosti s interesima njihove obrane.. ..."

Članak 65.

" ...

((3) Okrivljenik kome se sudi u odsutnosti (članak 290.) mora imati branitelja čim se donese rješenje o suđenju u odsutnosti.. ..."

Članak 67.

" ...

(4) Predsjednik suda može, na zahtjev okrivljenika ili uz njegov pristanak, razriješiti postavljenog branitelja koji neuredno obavlja dužnost. Umjesto razriješenog branitelja predsjednik suda postavit će drugog branitelja. O razrješenju branitelja koji je odvjetnik obavijestit će se odvjetnička komora.."

Članak 290.

" ...

(3) Optuženiku se može suditi u odsutnosti samo ako je u bijegu ili inače nije dostižan državnim tijelima, a postoje osobito važni razlozi da mu se sudi iako je odsutan..

(4) Rješenje o suđenju u odsutnosti optuženika donosi vijeće, na prijedlog tužitelja. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.."

39. Odredbe Zakona o kaznenom postupku mjerodavne za podnositeljev zahtjev za obnovu postupka (Narodne novine, br. 152/2008 i 76/2009) glase:

Članak 98. Mjere opreza

"(1) U slučaju kad postoje okolnosti iz članka 123. ovoga Zakona zbog kojih je moguće odrediti istražni zatvor, sud i državni odvjetnik će, ako se ista svrha može ostvariti i mjerom opreza... odrediti ... primjenu jedne ili više takvih mjera...

(2) Mjere opreza jesu:

- 1) zabrana napuštanja boravišta,
- 2) zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja,
- 3) obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu,
- 4) zabrana približavanja određenoj osobi,
- 5) zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom,
- 6) zabrana obavljanja određene poslovne aktivnosti,
- 7) privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice,
- 8) privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom..."

Članak 102. Jamstvo

"(1) Istražni zatvor određen iz razloga navedenih u članku 123. stavku 1. točki 1. do 3. ovog Zakona, može se ukinuti ako okrivljenik ili tko drugi za njega daje jamstvo, a sam okrivljenik obeća da se neće kriti i da bez odobrenja neće napustiti svoje boravište, da neće ometati kazneni postupak i da neće počinuti novo kazneno djelo.

(2) U rješenju o određivanju istražnog zatvora, sud može odrediti visinu jamstva koja može zamijeniti istražni zatvor... Jamstvo uvijek glasi na svotu novca koja se određuje s obzirom na težinu kaznenog djela, osobne okolnosti te imovno stanje okrivljenika.

(3) Ako ocijeni da jamstvo ne može zamijeniti istražni zatvor, sud će navesti okolnosti zbog kojih nalazi da je isključena zamjena istražnog zatvora jamstvom.

(4) Uz jamstvo sud može odrediti jednu ili više mjera opreza kao uvjet jamstva."

Članak 123. Osnove za određivanje istražnog zatvora

"(1) Istražni zatvor se može odrediti ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo i ako:

1. je u bijegu ili osobite okolnosti upućuju na opasnost da će pobjeći ...
2. osobite okolnosti upućuju na opasnost da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, sudionike ili prikrivače;

3. osobite okolnosti upućuju na opasnost da će ponoviti kazneno djelo; ...
4. je istražni zatvor nužan radi neometanog odvijanja postupka zbog posebno teških okolnosti počinjenja kaznenog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora."

1. Obnova kaznenog postupka

Članak 497.

"(1) Kazneni postupak koji je dovršen pravomoćnim rješenjem ili pravomoćnom presudom može se na zahtjev ovlaštene osobe obnoviti samo u slučajevima i uz uvjete propisane u ovom Zakonu.

(2) Kazneni postupak u kojem je osoba osuđena u odsutnosti (članak 402. stavak 3. i 4.), a nastupila je mogućnost da joj se ponovno sudi u njezinoj prisutnosti, obnovit će se i izvan uvjeta predviđenih u članku 498. i 501. ovog Zakona, ako osuđenik ili njegov branitelj podnesu zahtjev za obnovu postupka u roku od jedne godine od dana kad je osuđenik saznao za presudu kojom je osuđen u odsutnosti.

(3) U rješenju kojim se dopušta obnova kaznenog postupka prema odredbi stavka 1. ovog članka, sud će odrediti da se osuđeniku dostavi optužnica ako mu prije nije dostavljena, a može odrediti da se stvar vrati u stanje istrage, odnosno da se provede istraga ako je nije bilo.

(4) Nakon protoka roka iz stavka 2. ovog članka obnova kaznenog postupka dopuštena je samo uz uvjete predviđene u članku 498. i 501. ovog Zakona"

Članak 498.

"(1) Pravomoćna presuda može se preinačiti i bez obnove kaznenog postupka ako:

1) je u dvjema presudama ili u više presuda protiv istog osuđenika izrečeno više kazni, a nisu primijenjene odredbe o odmjeravanju jedinstvene kazne za djela u stjecaju,

2) je pri izricanju jedinstvene kazne primjenom odredaba o stjecaju uzeta kao utvrđena i kazna koja je već obuhvaćena u kazni izrečenoj prema odredbama o stjecaju u kakvoj prijašnjoj presudi,

3) se pravomoćna presuda kojom je za više kaznenih djela izrečena jedinstvena kazna ne bi mogla u jednom dijelu izvršiti zbog amnestije, pomilovanja ili iz drugih razloga.

..."

Članak 501.

"(1) Kazneni postupak završen pravomoćnom presudom može se obnoviti u korist osuđenika bez obzira je li prisutan, ako:

1) se dokaže da je presuda utemeljena na lažnoj ispravi, snimci ili lažnom iskazu svjedoka, vještaka ili tumača,

2) se dokaže da je do presude došlo zbog kaznenog djela državnog odvjetnika, suca, suca porotnika, istražitelja ili druge osobe koja je obavljala dokazne radnje,

3) se iznesu nove činjenice ili se podnesu novi dokazi koji su sami za sebe ili u svezi s prijašnjim dokazima prikladni da prouzroče oslobođenje osobe koja je bila osuđena ili njezinu osudu po blažem kaznenom zakonu,

4) je osoba za isto djelo više puta osuđena ili ako je više osoba osuđeno zbog istog djela koje je mogla počinuti samo jedna osoba ili neke od njih,

5) se u slučaju osude za produljeno kazneno djelo ili za drugo kazneno djelo koje na temelju zakona obuhvaća više istovrsnih radnji iznesu nove činjenice ili podnesu novi dokazi koji pokazuju da osuđenik nije učinio radnju koja je obuhvaćena djelom iz osude, a postojanje tih činjenica moglo bi bitno utjecati na odmjeravanje kazne.

..."

Članak 504.

" ...

(2) Zahtjev za obnovu kaznenog postupka mogu podnijeti stranke i branitelj i u slučaju iz članka 501. stavka 1. točke 3. ovog Zakona i ako je okrivljenik suđen u odsutnosti (članak 402. stavak 3. i 4.), bez obzira je li osuđenik prisutan [u trenutku podnošenja tužbe] ..."

Članak 505.

"(1) O zahtjevu za obnovu kaznenog postupka odlučuje vijeće suda koji je u prijašnjem postupku sudio u prvom stupnju. ..."

Članak 506.

"(1) Sud će rješenjem zahtjev odbaciti ako na temelju samog zahtjeva i spisa prijašnjeg postupka utvrdi da je zahtjev podnijela neovlaštena osoba, ili da nema zakonskih uvjeta za obnovu postupka, ili da su činjenice i dokazi na kojima se zahtjev temelji već bili izneseni u prijašnjem zahtjevu za obnovu postupka koji je odbijen pravomoćnim rješenjem suda, ili da činjenice i dokazi očito nisu prikladni da se na temelju njih dopusti obnova, ... [ili ako zahtjev nije dovoljno potkrijepljen].

(2) Ako sud ne odbaci zahtjev, dostavit će prijepis zahtjeva protivnoj stranci, koja ima pravo u roku od osam dana odgovoriti na zahtjev. Kad sudu stigne odgovor na zahtjev ili kad protekne rok za davanje odgovora, predsjednik vijeća će sam ili preko suca istrage izvidjeti činjenice i pribaviti dokaze na koje se poziva u zahtjevu i u odgovoru na zahtjev.

(3) ... U ostalim slučajevima, kad su u pitanju kaznena djela za koja se progoni po službenoj dužnosti, predsjednik vijeća odredit će da se spisi pošalju državnom odvjetniku, koji će bez odgode vratiti spise sa svojim mišljenjem."

Članak 507.

"(1) Kad državni odvjetnik vrati spise, sud će, ako ne odredi da se izvidi dopune, na temelju rezultata izvida, zahtjev prihvatiti i dopustiti obnovu kaznenog postupka ili će zahtjev odbiti ako novi dokazi nisu prikladni da dovedu do obnove kaznenog postupka.

...

(3) U rješenju kojim se dopušta obnova kaznenog postupka sud će odlučiti da se odmah odredi nova rasprava ili da se stvar vrati u postupak optuživanja.

(4) Ako sud smatra, s obzirom na podnesene dokaze, da osuđenik u obnovljenom postupku može biti osuđen na takvu kaznu da bi se uračunavanjem već izdržane kazne imao pustiti na slobodu, ili da može biti oslobođen optužbe, ili da optužba može biti odbijena, odredit će da se izvršenje presude odgodi, odnosno prekine.

(5) Kad rješenje kojim se dopušta obnova kaznenog postupka postane pravomoćno, obustavit će se izvršenje kazne i sud će, na prijedlog državnog odvjetnika, odrediti istražni zatvor ako postoje uvjeti iz članka 123. ovog Zakona."

Članak 508.

"(1) Za novi postupak koji se vodi na temelju rješenja kojim je dopuštena obnova kaznenog postupka važe iste materijalnopravne odredbe kao i za prvi postupak, osim odredaba o zastari. U novom postupku sud nije vezan za rješenja donesena u prijašnjem postupku.

...

(3) Kad sud u novom postupku donese presudu, izreći će da se prijašnja presuda djelomično ili u cijelosti stavlja izvan snage ili da se ostavlja na snazi. ..."

40. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku iz 2011. godine (Narodne novine br. 80/2011) promijenjen je način izračuna roka od jedne godine za podnošenje zahtjeva za obnovu postupka od strane osuđenika kojem je bilo suđeno u odsutnosti. U ovim izmjenama i dopunama određeno je da se takav zahtjev može podnijeti u roku od jedne godine od trenutka kada je okrivljenik postao dostupan domaćim sudbenim vlastima.

41. Iste izmjene i dopune, kako su dodatno revidirane Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku iz 2013. godine (Narodne novine br. 145/2013), također propisuju:

Članak 502.

"...

(2) Odredbe o obnovi kaznenog postupka će se primijeniti i u slučaju kada je podnesen zahtjev za izmjenu pravomoćne sudske odluke na temelju konačne presude Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda prava i sloboda iz Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

(3) Zahtjev za obnovom postupka na temelju konačne presude Europskog suda za ljudska prava može se podnijeti u roku od trideset dana od datuma konačnosti presude Europskog suda za ljudska prava."

B. Mjerodavna praksa

42. U rješenju br. I Kž-347/1998-3 od 20. srpnja 1998. Vrhovni sud bavio se situacijom djelomično sličnom ovom predmetu, u kojoj je razmatrao mogućnost obnove postupka u kojem je optuženi bio osuđen u odsutnosti na temelju postupovnih odredaba koje su prethodile Zakonu o kaznenom postupku iz 2008. godine, koje su sadržavale pretpostavke identične onima propisanim člankom 497. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine (vidi stavak 39. ove presude). Mjerodavni dio tog rješenja glasi:

"Naime, prema stanovištu prvostupanjskog suda 'nije nastupila mogućnost da se osuđenicima sudi u njihovoj prisutnosti, s obzirom da raspisane tjeralice protiv njih u postupku izvršenja kazne nisu dale željene rezultate i imenovani se, unatoč raspisanim tjeralicama, još uvijek nalaze na slobodi', pa da činjenica što su oni, osim os. N.P. i M.K. koji se nalaze u SR Jugoslaviji na nepoznatim adresama, 'prilikom provjere policije i trenutno zatečeni na adresama naznačenim u spisu, još uvijek ne znači mogućnost da im se sudi u njihovoj prisutnosti', a ta mogućnost bi se stekla 'jedino prethodnim stupanjem imenovanih osuđenika na izdržavanje kazne, a koje bi prethodilo donošenju odluke po zahtjevima osuđenika za obnovu kaznenog postupka.

Izloženo stanovište i zaključak prvostupanjskog suda kako nije nastupila mogućnost da se osuđenicima sudi u njihovoj prisutnosti ispravno je samo, za sada, u odnosu na os. M.K. i N.P.

Naime, prema izvještaju Policijske uprave o. ...Policijske postaje T. od 4. veljače 1998. godine, os. M.K. i N.P. se nalaze u SR Jugoslaviji, Srbiji i to K. u G., a P. u M. ...

Stoga i nije nastupila mogućnost da se navedenoj dvojici osuđenika sudi u njihovoj nazočnosti ... Tek kada se vrate u Republiku Hrvatsku, M.K. i N.P. će moći osnovano podnijeti zahtjev za obnovu predmetnog postupka ..."

43. U istom je rješenju Vrhovni sud ispitaio situaciju ostalih osuđenika, koji su živjeli u Hrvatskoj, te je utvrdio da u njihovom slučaju nije bilo potrebno da započnu izvršavanje kazni zatvora prije nego što budu u mogućnosti podnijeti zahtjev za obnovu postupka, s obzirom da se nužnost lišenja slobode tih osoba mogla procijeniti na temelju općih odredaba o pritvoru.

44. U rješenju br. I Kž-368/01-3 od 30. siječnja 2002. Vrhovni sud je odbio žalbu protiv rješenja kojim je odbijen zahtjev za obnovu postupka koji je bila podnijela osoba osuđena u odsutnosti, koja nije bila prisutna u Hrvatskoj. Vrhovni sud je napomenuo sljedeće:

"Prema stajalištu ovog Vrhovnog suda, osuđenik treba osobno pristupiti sudu i ponuditi adresu boravišta u Republici Hrvatskoj za vrijeme trajanja kaznenog postupka, ali i omogućiti izvršenje pravomoćno izrečene kazne zatvora koja se, pod uvjetima iz čl. 410. st. 4. i 5. ZKP-a, može odgoditi, prekinuti ili obustaviti."

45. U rješenju br. I Kž-664/09-7 od 19. studenoga 2009. Vrhovni sud je ukinuo prvostupanjsku presudu donesenu protiv optuženika nakon suđenja u odsutnosti, a koji je nakon uhićenja i pritvora zatražio obnovu postupka. Mjerodavni dio tog rješenja glasi:

"... kazneni postupak protiv opt. F.I. proveden je u njegovoj odsutnosti. U međuvremenu, opt. F.I. je uhićen na temelju raspisane tjeralice i određenog pritvora, te se od 18. rujna 2009. godine nalazi u pritvoru Zatvora u Z.

Prema naknadno dostavljenim podacima u spisu proizlazi da opt. F.I. traži obnovu postupka.

Stoga, ne upuštajući se u ocjenu osnovanosti žalbi opt. B.Z. i opt. F.I. i ne ulazeći u meritum stvari, ovaj drugostupanjski sud nalazi da je nastupila mogućnost da se opt. F.I. sudi u njegovoj nazočnosti, a na temelju čl. 497. st. 2. Zakona o kaznenom postupku ("Narodne novine" broj 152/08 i 76/09).

" Ovo iz razloga što kazneni postupak u kojem je neka osoba osuđena u odsutnosti, a nastupila je mogućnost da se ponovno sudi u njezinoj prisutnosti, obnovit će se izvan uvjeta predviđenih u čl. 498. i čl. 501. ZKP/08 ako osuđenik ili njegov branitelj podnesu zahtjev za obnovu postupka u roku od jedne godine od dana kada je osuđenik saznao za presudu kojom je osuđen u odsutnosti. ..."

46. Dana 2. listopada 2012. godine, u predmetu br. I Kž-640/12-4 Vrhovni sud je potvrdio prvostupanjsko rješenje Županijskog suda u Šibeniku kojim je odbijen zahtjev za obnovu postupka provedenog u odsutnosti podnesen od strane pojedinca koji živi u Bosni i Hercegovini. Mjerodavni dio tog rješenja glasi:

"Nasuprot prigovorima žalitelja, pravilan je zaključak prvostupanjskog suda da u konkretnom slučaju nisu ispunjeni zakonski uvjeti za obnovu kaznenog postupka u smislu odredbe članka 497. stavak 2. ZKP/08.

To stoga što u zahtjevu za obnovu kaznenog postupka osuđenik ne ističe niti jedan zakonski razlog za obnovu kaznenog postupka iz članka 501. stavak 1. ZKP/08, već se samo poziva na činjenicu da je pravomoćno suđen u odsutnosti, a iz sadržaja zahtjeva, kao i podnesene žalbe, proizlazi da osuđenik još uvijek prebiva na području Republike Bosne i Hercegovine pa se ne može prihvatiti tvrdnja žalitelja da je postao dostupan sudbenoj vlasti Republike Hrvatske, unatoč tome što mu je adresa prebivališta u inozemstvu poznata i unatoč obećanjima istaknutim u zahtjevu i žalbi da se spreman odazivati sudskim pozivima, budući da se još uvijek nalazi izvan njene jurisdikcije.

Pri tome treba žalitelju skrenuti pozornost da rok za podnošenje zahtjeva, u skladu s odredbom članka 497. stavak 2. ZKP/08, teče od dana kada je osuđenik postao dostupan sudbenoj vlasti Republike Hrvatske, a ne od dana saznanja za osuđujuću presudu, kako to pogrešno tvrdi žalitelj (čl. 43. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, Narodne novine broj 80/11 od 13. srpnja 2011.)."

C. Mjerodavna domaća pravna teorija

47. U svoja dva članka o problemu obnove postupka u hrvatskom kaznenopravnom sustavu, Ana Garačić, potpredsjednica Vrhovnog suda i predsjednica njegovog Kaznenog odjela, pružila je normativnu analizu općih materijalnih i postupovnih pitanja obnove (vidi A. Garačić, "Prava i nepravna obnova kaznenog postupka", *Hrvatska pravna revija* (2005.), str. 108.-119.) i specifičnih problema vezanih uz suđenja u odsutnosti (vidi A. Garačić, "Obnova kaznenog postupka kod suđenja u odsutnosti", *Hrvatska pravna revija* (2009.), str. 106.-110.).

48. Objasnila je da članak 497. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine (vidi stavak 39. ove presude) predstavlja iznimku u smislu da pojedinac kojemu je bilo suđeno u odsutnosti ima pravo, isključivo ovisno o svojoj volji, tražiti obnovu postupka, bez bilo kakvih daljnjih materijalnih uvjeta. Tako može osporiti utvrđenja pravomoćne presude te potencijalno postići njeno stavljanje izvan snage. Međutim, prema ustaljenoj praksi domaćih sudova dotična osoba treba, u vrijeme podnošenja zahtjeva za obnovu, biti neposredno dostupna vlastima te biti u mogućnosti pojaviti se na sudu. Izuzetak od ovog pravila, koji je bio najvažnija nova

značajka uvedena Zakonom o kaznenom postupku iz 2008. godine, bio je propisan člankom 504. stavkom 2. tog Zakona (vidi stavak 39. ove presude), a omogućavao je osuđenoj osobi da zatraži obnovu postupka čak i kada nije bila neposredno dostupna sudu. No, to je bilo primjenjivo samo ako je mogla iznijeti nove činjenice ili dokaze koji bi mogli dovesti do oslobađajuće presude ili do osude po blažem kaznenom zakonu (Garačić 2009., str. 106.-108.).

49. Ona je također objasnila je da s postupovnog stajališta, ako se osoba osuđena u odsutnosti stavi na raspolaganje sudu i ostvari obnovu postupka, ali kasnije ne sudjeluje učinkovito u postupku jer ne nazoči raspravi, potrebno donijeti odluku kojom se ranija osuđujuća presuda ostavlja na snazi (Garačić 2005., str. 118.).

III. MJERODAVNI MEĐUNARODNI MATERIJALI

A. Vijeće Europe

50. Mjerodavni dio Europske konvencije o međunarodnom važenju kaznenih presuda od 28. svibnja 1970. (ETS br. 70) propisuje:

Odjeljak 3 – Presude donesene u odsutnosti i *ordonnances pénales*

Članak 21.

"...

(2) Osim u slučajevima predviđenima u stavku 3., presuda u odsutnosti za potrebe ove Konvencije označava svaku presudu koju donese neki sud u državi ugovornici nakon kaznenog postupka u kojem osuđena osoba nije bila osobno prisutna na suđenju.

(3) Ne dovodeći u pitanje članak 25. stavak 2., članak 26. stavak 2. i članak 29. presudom donesenom nakon saslušanja optuženog smatrat će se:

a. svaka presuda u odsutnosti i svaka *ordonnance pénale* koje su potvrđene ili izrečene u državi izricanja osude nakon što je osoba koja je osuđena uložila prigovor;

b. svaka presuda koja je donesena u odsutnosti povodom žalbe, pod uvjetom da je žalbu na presudu prvostupanjskog suda podnijela osuđena osoba."

Članak 23.

"(1) Ako zamoljena država smatra da treba poduzeti mjere glede zahtjeva za izvršenje presude donesene u odsutnosti ili određene *ordonnance pénale*, pobrinut će se da osuđena osoba bude osobno obaviještena o odluci koja je donesena u državi moliteljici.

..."

Članak 24.

"(1) Nakon što je obavijest o odluci dostavljena u skladu s člankom 23., jedino pravno sredstvo dostupno osuđenoj osobi bit će prigovor. Takav prigovor će

razmatrati, prema izboru osuđene osobe, bilo nadležni sud u državi moliteljici ili sud u zamoljenoj državi. Ako osuđena osoba ne izrazi svoj izbor, prigovor će ispitati nadležni sud zamoljene države.

(2) U slučajevima navedenima u prethodnom stavku, prigovor će biti dopušten ako je podnesen pred nadležnim tijelom zamoljene države u roku od 30 dana od dana kada je obavijest dostavljena. Ovaj period će se računati u skladu s odgovarajućim zakonskim pravilima zamoljene države. Nadležno tijelo te države bez odlaganja će obavijestiti tijelo koje je podnijelo zahtjev za izvršenje."

Članak 25.

"(1) Ako se prigovor razmatra u državi moliteljici, osuđena osoba bit će pozvana da se pojavi u toj državi na novom suđenju u predmetu. Poziv za dolazak bit će osobno uručen najmanje 21 dan prije novog suđenja. Ovaj period može se smanjiti uz suglasnost osuđene osobe. Novo suđenje bit će održano pred sudom koji je nadležan u državi moliteljici i u skladu s postupkom te države.

(2) Ako se osuđena osoba ne pojavi osobno ili nije zastupana u skladu sa zakonom države moliteljice, sud će proglasiti prigovor ništavim, a njegova odluka bit će dostavljena nadležnom tijelu zamoljene države. Isti postupak bit će primijenjen i ako sud proglasi prigovor nedopuštenim. U oba slučaja, smatrat će se da su presuda u odsutnosti ili *ordonnance pénale*, za potrebe ove Konvencije, donesene nakon saslušanja optuženog.

(3) Ako se osuđena osoba pojavi osobno ili je zastupana u skladu sa zakonom države moliteljice, a prigovor se proglasi dopuštenim, zahtjev za izvršenje smatrat će se ništavim."

Članak 26.

"(1) Ako se prigovor razmatra u zamoljenoj državi, osuđena osoba bit će pozvana da se pojavi u toj državi na novom suđenju u predmetu. Poziv za dolazak bit će osobno uručen najmanje 21 dan prije novog suđenja. Ovaj period može se smanjiti uz suglasnost osuđene osobe. Novo suđenje bit će održano pred sudom koji je nadležan u zamoljenoj državi i u skladu s postupkom te države.

(2) Ako se osuđena osoba ne pojavi osobno ili nije zastupana u skladu sa zakonom zamoljene države, sud će proglasiti prigovor ništavim. U tom slučaju, i ako sud proglasi prigovor nedopuštenim, smatrat će se da su presuda u odsutnosti ili *ordonnance pénale*, za potrebe ove Konvencije, donesene nakon saslušanja optuženog.

(3) Ako se osuđena osoba pojavi osobno ili je zastupana u skladu sa zakonom zamoljene države, a prigovor se proglasi dopuštenim, za djelo će se suditi kao da je počinjeno u toj državi. Međutim, ni u kom slučaju neće se razmatrati obustava postupka zbog isteka vremena. Presuda donesena u državi moliteljici smatrat će se ništavom.

..."

Članak 29.

"Ako osoba osuđena u odsutnosti ili sa *ordonnance pénale* ne podnese prigovor, za potrebe ove Konvencije, smatrat će se da je odluka donesena nakon saslušanja optuženog."

51. Rezolucija (75)11 Odbora Ministara o kriterijima koji se primjenjuju na postupke koji se provode u odsutnosti okrivljenika propisuje:

"Odbor ministara,

...

I. Preporučuje da vlade država članica primjenjuju sljedeća minimalna pravila:

...

8. Osoba kojoj je suđeno u odsutnosti, a kojoj poziv nije dostavljen u potrebnom i propisanom obliku, mora imati na raspolaganju pravno sredstvo koje joj omogućuje da ostvari poništenje presude.

..."

52. Mjerodavni dio Drugog dodatnog protokola Europskoj konvenciji o izručenju od 17. ožujka 1978. (ETS br. 98) propisuje:

Poglavlje III.

Članak 3.

"Konvencija se nadopunjuje sljedećim odredbama:

"Presude in absentia"

1. Kada jedna ugovorna strana traži od druge ugovorne strane izručenje osobe u svrhu izvršenja presude ili mjere o oduzimanju slobode izrečenih protiv te osobe u njezinom odsustvu, strana od koje se izručenje traži ima pravo odbiti izručiti takvu osobu, ako po njezinom mišljenju, postupak u okviru kojeg je izrečena takva presuda ne udovoljava minimalnim pravima na obranu koja imaju sve osobe optužene za kaznena djela. Izručenje će međutim biti odobreno ako strana koja ga traži pruži jamstvo da će izručena osoba imati pravo na obnovu postupka u kojem se jamče prava obrane. Ovakva odluka će ovlastiti stranu koja traži izručenje da ili izvrši presudu o kojoj je riječ ako optužena osoba daje svoju suglasnost za isto, ili u suprotnom, da povede postupak protiv izručene osobe.

..."

B. Europska unija

53. Okvirna odluka Vijeća 2009/299/PUP od 26. veljače 2009. o izmjenama i dopunama Okvirnih odluka 2002/584/PUP, 2005/214/PUP, 2006/783/PUP, 2008/909/PUP i 2008/947/PUP radi jačanja postupovnih prava osoba i promicanja primjene načela uzajamnog priznavanja odluka donesenih povodom suđenja u odsutnosti, u dijelu koji se odnosi na europski uhiđbeni nalog i postupke predaje između država članica (Okvirna odluka 2002/584/PUP) te primjenu načela uzajamnog priznavanja presuda u kaznenim predmetima kojima se izriču kazne zatvora ili mjere koje uključuju oduzimanje slobode s ciljem njihova izvršenja u Europskoj uniji (Okvirna odluka 2008/909/PUP), propisuje:

Članak 2.
Izmjene i dopune Okvirne odluke 2002/584/PUP

"Okvirna odluka 2002/584/PUP izmjenjuje se i dopunjuje kako slijedi:

1. umeće se sljedeći članak:

Članak 4.a

Odluke donesene nakon suđenja na kojem se osoba nije osobno pojavila

1. Pravosudno tijelo izvršenja može također odbiti izvršiti europski uhidbeni nalog izdan radi izvršenja kazne zatvora ili mjere oduzimanja slobode ako se osoba nije osobno pojavila na suđenju koje je rezultiralo odlukom, osim ako se u europskom uhidbenom nalogu navodi da je osoba u skladu s dodatnim postupovnim zahtjevima utvrđenima u nacionalnom pravu države članice izdateljice:

(a) pravovremeno:

(i) ili bila osobno pozvana i na taj način obaviještena o predviđenom datumu i mjestu suđenja koje je rezultiralo tom odlukom, ili je na neki drugi način stvarno primila službenu obavijest o predviđenom datumu i mjestu suđenja tako da se nedvojbeno utvrdilo da je osoba bila upoznata s predviđenim suđenjem;

i

(ii) bila je obaviještena da se odluka može donijeti u slučaju njezinog nepojavljivanja na suđenju;

ili

(b) bila upoznata s predviđenim suđenjem i ovlastila je pravnog zastupnika, kojeg je imenovala dotična osoba ili država, da je brani tijekom suđenja te ju je taj zastupnik usitinu branio tijekom suđenja;

ili

(c) nakon dostave odluke i nakon što je izričito obaviještena o pravu na obnovu postupka ili žalbu, pri čemu ta osoba ima pravo sudjelovati te se mogu preispitati ključne činjenice predmeta zajedno s novim dokazima, što može dovesti do ukidanja početne odluke :

(i) izričito izjavila da ne osporava tu odluku;

ili

(ii) nije zahtijevala obnovu postupka niti podnijela žalbu u primjenjivom roku;

ili

(d) joj odluka nije osobno dostavljena, nego:

(i) će joj biti osobno dostavljena bez odgode nakon predaje te će biti izričito obaviještena o svojem pravu na obnovu postupka ili žalbu, pri čemu ta osoba ima pravo sudjelovati te se mogu preispitati ključne činjenice predmeta zajedno s novim dokazima, što može dovesti do ukidanja početne odluke;

i

(ii) bit će obaviještena o roku u kojem mora zahtijevati obnovu postupka ili podnijeti žalbu, kako se navodi u odgovarajućem europskom uhidbenom nalogu.

2. Ako je europski uhidbeni nalog izdan radi izvršenja kazne zatvora ili mjere oduzimanja slobode prema uvjetima iz stavka 1. točke (d), a dotična osoba nije prethodno primila nikakvu službenu obavijest o vođenju kaznenog postupka protiv nje, ona može, kada bude obaviještena o sadržaju europskog uhidbenog naloga, zahtijevati primjerak presude prije predaje. Odmah po primitku obavijesti o takvom zahtjevu tijelo izdavanja preko tijela izvršenja dostavlja primjerak presude traženoj osobi. Zahtjev tražene osobe ne smije odgoditi postupka predaje niti odluku o izvršenju europskog uhidbenog naloga. Dotičnoj se osobi presuda dostavlja isključivo u informativne svrhe; ta se dostava ne smatra formalnom dostavom presude niti utječe na primjenjive rokove za zahtijevanje obnove postupka ili podnošenje žalbe..

3. Ako se osoba predala prema uvjetima iz stavka 1. točke (d) te zahtijeva obnovu postupka ili je podnijela žalbu, zadržavanje te osobe u očekivanju takve obnove postupka ili postupka povodom žalbe, sve do dovršetka tih postupaka, preispituje se u skladu s pravom države članice izdavanja, bilo redovito ili na zahtjev dotične osobe. Takvo preispitivanje posebno obuhvaća mogućnost suspenzije ili prekida zadržavanja. Obnova postupka ili žalbeni postupak počinju pravovremeno po predaji.

..."

Članak 5.

Izmjene Okvirne odluke 2008/909/PUP

"Okvirna odluka 2008/909/PUP mijenja se kako slijedi:

1. u članku 9. stavku 1., točka (i) zamjenjuje se sljedećim:

'(i) skladu s potvrdom predviđenom u članku 4. osoba se nije osobno pojavila na suđenju koje je rezultiralo odlukom, osim ako se u potvrdi navodi da je osoba u skladu s dodatnim postupovnim zahtjevima utvrđenima u nacionalnom pravu države izdavateljice::

(i) pravovremeno:

— bila osobno pozvana te time obaviještena o predviđenom datumu i mjestu suđenja koje je rezultiralo odlukom, ili je na neki drugi način primila službenu obavijest o predviđenom datumu i mjestu suđenja, tako da se nedvojbeno utvrdilo da je osoba bila upoznata s predviđenim suđenjem;

i

— bila obaviještena da se odluka može donijeti u slučaju njezinog nepojavljivanja na suđenju;

ili je

(ii) bila upoznata s predviđenim suđenjem i ovlastila je pravnog zastupnika, kojeg je imenovala dotična osoba ili država, da je brani tijekom suđenja te ju je taj zastupnik uistinu branio tijekom suđenja;

ili

(iii) nakon dostave odluke i nakon što je izričito obaviještena o pravu na obnovu postupka ili žalbu, pri čemu ta osoba ima pravo sudjelovati te se mogu preispitati ključne činjenice predmeta zajedno s novim dokazima, što može dovesti do ukidanja početne odluke:

— izričito izjavila da ne osporava odluku,

ili

— nije zahtijevala obnovu postupka niti podnijela žalbu u primjenjivom roku.'
..."

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6 STAVAKA 1. I 3. (c) KONVENCIJE

54. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da nije mogao ostvariti obnovu postupka nakon što je osuđen u odsutnosti te da ga branitelj po službenoj dužnosti nije učinkovito zastupao tijekom postupka vođenog u njegovoj odsutnosti. Pozvao se na članak 6. stavke 1. i 3. (c) Konvencije, koji glase kako slijedi:

"1. ... u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da ... sud pravično ... ispita njegov slučaj.

...

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

(c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde; ..."

A. Dopuštenost

1. Tvrdnje stranaka

55. Vlada je ustvrdila da je podnositelj zahtjeva i dalje mogao zatražiti obnovu kaznenog postupka u svojem predmetu, oslanjajući se na članak 497. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku s izmjenama i dopunama iz 2011. godine (vidi stavak 40. ove presude). Na temelju te odredbe obnova bi mu bila dopuštena, a da ne bi morao zadovoljiti bilo kakve daljnje uvjete, pod uvjetom da je dostupan domaćim vlastima i da je zatražio obnovu u roku od jedne godine od dana kada je postao dostupan. Prema mišljenju Vlade, to nije bilo nerazumno i nije stavilo nerazmjern teret na podnositelja zahtjeva. Nadalje, takvi zahtjevi bili su svrhoviti jer bi dopuštanje obnove postupka u odsutnosti podnositelja zahtjeva lišilo takav postupak svakog smisla. Vlada nije vidjela nijedan razlog zbog kojeg podnositelj ne bi mogao udovoljiti ovim uvjetima. Na njemu je bilo da se pojavi pred hrvatskim vlastima ili da pruži jamstva da će se pojaviti pred hrvatskim sudovima koji bi vodili obnovljeni postupak.

56. Podnositelj zahtjeva je smatrao da je iscrpio domaća pravna sredstva koja su mu bila na raspolaganju. Tvrdio je da bi ispunjavanje uvjeta za obnovu postupka kako je sugerirala Vlada bilo moguće jedino ako dođe u

Hrvatsku i zatraži obnovu postupka, što bi značilo da će biti uhićen i zatvoren. Prema njegovom mišljenju, ta zamjena slobode za osiguravanje prava na pošteno suđenje u njegovoj nazočnosti bila bi u suprotnosti s temeljnim načelima iz članka 6. Konvencije.

2. Ocjena Suda

57. Sud smatra da je pitanje iscrpljenja domaćih pravnih sredstava usko povezano s biti prigovora podnositelja zahtjeva da nije bio u mogućnosti ostvariti ponovno suđenje nakon što je bio osuđen u odsutnosti (vidi *Sejdovic protiv Italije* [VV], br. 56581/00, stavak 102., ECHR 2006-II), te ga stoga odlučuje spojiti s ocjenom osnovanosti (vidi, *mutatis mutandis*, *Demebukov protiv Bugarske*, br. 68020/01, stavak 41., 28. veljače 2008.).

58. Sud dalje primjećuje da zahtjev nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. (a) Konvencije niti je nedopušten na kojim drugim osnovama. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Podnositelj zahtjeva

59. Podnositelj zahtjeva ustvrdio je da je, na temelju mjerodavnog domaćeg prava, imao dva načina za traženje obnove postupka nakon što je osuđen u odsutnosti, ali da su ti načini nepravedni i neučinkoviti u praksi. Prvi način (vidi stavak 39. ove presude, članak 497. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku) podrazumijevao je da se preda hrvatskim vlastima prije nego što od njih zatraži obnovu postupka. Prema njegovu mišljenju, nije bilo jasno na kojim dokazima su domaći sudovi temeljili svoje zaključke da se on ne bi pojavio na sudu na novom postupku da su ga dopustili. Sama činjenica da nije boravio u Hrvatskoj nije mogla nedvojbeno podržati takav zaključak. Stoga je njegova jedina mogućnost bila zamijeniti svoju slobodu za zahtjev za obnovu postupka jer bi, da je došao u Hrvatsku i zatražio obnovu postupka, bio uhićen i lišen slobode na temelju osude u odsutnosti, koja je bila rezultat nepoštenog suđenja.

60. Druga mogućnost za obnovu postupka bila je propisana člankom 501. stavkom 1. (3) Zakona o kaznenom postupku (vidi stavak 39. ove presude), to jest, u slučajevima kada su nove činjenice i dokazi prikladni da prouzroče oslobođenje osuđenika ili osudu po blažem zakonu. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, on je iznio takve činjenice i dokaze iznošenjem imena svjedoka koji su svjedočili da on nije bio prisutan u Petrinji u vrijeme događaja. Nadalje, od svih svjedoka na čijem svjedočenju se temeljila presuda, samo je svjedok M.Ž. svjedočio da je podnositelj bio izravno umiješan u zločin. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, izjava tog

svjedoka bila je neuvjerljiva, a njegov opis podnositelja zahtjeva nije odgovarao njegovom stvarnom izgledu. To je dovelo do toga da je sud primijenio formalizirani pristup, kao rezultat kojeg, unatoč dokazima koje je predložio, podnositelju nije bila pružena mogućnost da opovrgne svoju krivnju utvrđenu u nepoštenim postupcima koji su se vodili u njegovoj odsutnosti.

61. Podnositelj zahtjeva također je smatrao kako nije bio odgovarajuće zastupan tijekom suđenja u odsutnosti. Branitelj po službenoj dužnosti nikada nije pokušao kontaktirati s njim niti je ikada čuo njegovu verziju događaja. To je spriječilo branitelja u poduzimanju određenih ključnih koraka u postupku, kao što je osporavanje izjave svjedoka M.Ž. i dokazivanje da njegov opis podnositelja zahtjeva ne odgovara podnositeljevom stvarnom izgledu.

(b) Vlada

62. Vlada je tvrdila da je postupak proveden u podnositeljevoj odsutnosti bio pošten. Domaće vlasti poduzele su sve potrebne korake kako bi pribavile sve relevantne dokaze i osigurale nazočnost podnositelja zahtjeva, ali u to vrijeme on je bio na slobodi i nije mu se moglo ući u trag. Tijekom suđenja podnositelja je učinkovito zastupao branitelj po službenoj dužnosti, a domaći sudovi pružili su dostatne razloge za svoje odluke. Što se tiče mogućnosti podnositelja zahtjeva da zatraži obnovu postupka, Vlada je istaknula da je činjenica da mu nije dopuštena obnova postupka bila isključivo njegova odgovornost. To je bilo zato što je odlučio ostati nedostupan domaćim sudovima i zato što nije pružio dovoljno dokaza koji bi mogli dovesti njegovu osudu u pitanje. Vlada je istaknula da u hrvatskom pravnom sustavu postoje dva pravna načina za traženje obnove postupka u slučaju osude u odsutnosti. Prvi, propisan člankom 497. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku, je bio poseban razlog za obnovu postupka koji se vodio u odsutnosti, a drugi je bio predviđen općom odredbom koja propisuje mogućnost obnove postupka (članak 501. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku).

63. Mogućnost obnove postupka koja je propisana posebnom odredbom članka 497. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku imala je u biti dva uvjeta. Prvo, osoba koja traži obnovu treba biti na raspolaganju domaćim sudbenim vlastima, i drugo, ona treba podnijeti zahtjev za obnovu postupka unutar mjerodavnog vremenskog roka. Vrhovni sud dosljedno je tumačio prvi uvjet tako da znači da osuđenik mora biti zapravo prisutan na području Hrvatske. U slučaju podnositelja zahtjeva, on je napustio Hrvatsku, a unatoč raspisanoj tjeratici i rješenju kojim je naloženo njegovo privođenje on nikada nije bio uhićen. Štoviše, nije postojala mogućnost da domaće vlasti osiguraju njegovu prisutnost jer je on živio u Srbiji, a Srbija nije izručivala svoje građane niti bi ikada prihvatila izvršenje kazne podnositelja zahtjeva jer mu se sudilo u odsutnosti. Prema tome, bilo je na podnositelju zahtjeva

da se stavi na raspolaganje domaćim sudovima i zatraži obnovu postupka. Međutim, osim što je općenito naveo da će opovrgnuti sve dokaze i suočiti se sa svjedocima protiv njega, on nije ponudio nikakvo jamstvo da će se uistinu pojaviti na suđenju.

64. Prema mišljenju Vlade uvjeti za obnovu postupka na temelju članka 497. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku nisu bili nerazumni. Oni su bili svrhoviti i sa stajališta prava dotične osobe i načela učinkovitosti. Jedino što je podnositelj zahtjeva trebao učiniti bilo je pojaviti se pred domaćim vlastima ili dokazati da će se pojaviti na suđenju. To ne bi nužno značilo da će biti zatvoren jer je člankom 507. Zakona o kaznenom postupku bila dopuštena mogućnost odgode izvršenja kazne kada se smatra da osuđenik može biti oslobođen optužbe. Njime je također propisano da se, nakon dopuštanja obnove postupka, obustavlja izvršenje kazne.

65. Glede mogućnosti obnove postupka na temelju opće odredbe članka 501. stavka 1. (3) Zakona o kaznenom postupku, koja propisuje da takva mogućnost postoji samo kada postoje nove činjenice i dokazi koji bi mogli dovesti do oslobađajuće presude, Vlada je istaknula da su domaći sudovi u dovoljnoj mjeri ispitali dokaze koje je podnositelj predložio te su utvrdili da oni ne ispunjavaju taj uvjet. Prema mišljenju Vlade, domaći sudovi pružili su dostatne razloge za svoje odluke i nije bilo nikakvih razloga da se njihovi zaključci dovedu u pitanje.

66. Konačno, Vlada je smatrala da podnositelju zahtjeva nije bilo uskraćeno učinkovito pravno zastupanje tijekom suđenja u odsutnosti. Zastupao ga je kvalificirani odvjetnik koji je aktivno sudjelovao u postupku i koji je poduzeo sve potrebne korake kako bi osigurao učinkovitu obranu. Konkretno, branitelj po službenoj dužnosti podnosio je žalbe protiv presuda kojima je podnositelj proglašen krivim, od kojih je jednu prihvatio Vrhovni sud, koji je bio naložio ponovno suđenje na temelju njegovih žalbenih podnesaka.

2. Ocjena Suda

(a) Navodna nemogućnost podnositelja zahtjeva da ostvari obnovu postupka nakon što je osuđen u odsutnosti

(i) Opća načela

67. Iako to nije izričito navedeno u stavku 1. članka 6., cilj i svrha tog članka u cjelini pokazuju da osoba "optužena za kazneno djelo" ima pravo sudjelovati u raspravi. Štoviše, podstavci (c), (d) i (e) stavka 3. jamče "svakome optuženom za kazneno djelo" pravo "da se brani sam", "da ispituje ili daje ispitati svjedoke" i "da ima besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu", i teško je zamisliti kako bi osoba mogla ostvariti ta prava ako nije prisutna (vidi, između mnogih drugih izvora, *Colozza v. Italije*, 12. veljače 1985, stavak 27., Serija

A br. 89, i *Belziuk v. Poljske*, 25. ožujka 1998., stavak 37., *Izvjешća* 1998-II).

68. Iako postupci koji se odvijaju u odsutnosti optuženika nisu sami po sebi protivni članku 6. Konvencije, ipak nesumnjivo dolazi do uskraćivanja pravde kad osoba osuđena *in absentia* ne može naknadno od suda ostvariti novo utvrđivanje osnovanosti optužbi, u pogledu i prava i činjenica, kad nije nedvojbeno utvrđeno da se odrekla svog prava da prisustvuje suđenju i da se brani (vidi *Colozza*, prethodno citirano, stavak 29.; *Einhorn protiv Francuske* (odluka), br. 71555/01, stavak 33., ECHR 2001-XI; *Krombach protiv Francuske*, br. 29731/96, stavak 85., ECHR 2001-II; i *Somogyi protiv Italije*, br. 67972/01, stavak 66., ECHR 2004-IV), ili da je namjeravao izbjeći suđenje (vidi *Medenica protiv Švicarske*, br. 20491/92, stavak 55., ECHR 2001-VI).

69. Konvencija ostavlja državama ugovornicama široku slobodu procjene u pogledu izbora sredstava koja se uspostavljaju kako bi se osiguralo da su njihovi pravni sustavi u skladu sa zahtjevima iz članka 6. Zadatak Suda je utvrditi je li rezultat koji zahtijeva Konvencija postignut. Konkretno, postupovna sredstva koja nudi domaći zakon i praksa moraju se pokazati djelotvornima kada se osoba optužena za kazneno djelo nije ni odrekla prava prisustvovanja suđenju i prava da se brani, niti je pokušala izbjeći suđenje (vidi *Medenica*, prethodno citirano, stavak 55., i *Somogyi*, prethodno citirano, stavak 67.).

70. U svakom slučaju, Sud ponavlja da ne može biti ni govora o obvezi optuženika da se preda radi pritvaranja kako bi osigurao pravo na ponovno suđenje u uvjetima koji su u skladu s člankom 6. Konvencije, jer bi to podrazumijevalo uvjetovanje ostvarivanja prava na pošteno suđenje predajom tjelesne slobode optuženika kao oblika jamstva (vidi *Krombach*, prethodno citirano, stavak 87.).

71. Sud je nadalje utvrdio da je dužnost jamčiti pravo optuženoga za kazneno djelo da bude prisutan u sudnici – bilo u izvornom postupku bilo u ponovljenom postupku – jedan od osnovnih zahtjeva članka 6. (vidi *Stoichkov protiv Bugarske*, br. 9808/02, stavak 56., 24. ožujka 2005.). Sukladno tome, utvrđeno je da odbijanje obnove postupka vođenog u odsutnosti optuženog, bez ikakve naznake da se optuženi odrekao svojeg prava da bude prisutan suđenju, predstavlja "očito uskraćivanje pravde" čineći postupak "očigledno suprotnim odredbama članka 6. ili načelima sadržanima u njemu" (ibid., stavci 54.-58.).

72. Članak 6. Konvencije niti tekstom niti duhom ne sprječava osobu da se vlastitom slobodnom voljom odrekne, bilo izričito ili prešutno, prava na jamstva poštenog suđenja (vidi *Kwiatkowska protiv Italije* (odluka), br. 52868/99, 30. studenog 2000.). Međutim, da bi se smatralo važećim u konvencijske svrhe, odricanje od prava na sudjelovanje u postupku mora biti utvrđeno na nedvosmislen način i moraju ga pratiti minimalne mjere zaštite primjerene njegovoj važnosti (vidi *Poitrimol protiv Francuske*, 23.

studenog 1993., stavak 31., Serija A br. 277-A). Nadalje, ne smije biti u suprotnosti s bilo kojim važnim javnim interesom (vidi *Håkansson i Sturesson protiv Švedske*, 21. veljače 1990, stavak 66., Serija A br. 171-A).

73. Sud je presudio da se, kada pojedinac optužen za kazneno djelo nije bio osobno obaviješten, ne može zaključiti samo iz njegovog statusa kao "bjegunca", koji se temelji na pretpostavci s nedovoljnom činjeničnom osnovom, da se on odrekao svog prava da prisustvuje suđenju i da se brani (vidi *Colozza*, prethodno citirano, stavak 28.). Sud je također imao priliku istaknuti da je, prije no što se za optuženoga može reći da se implicitno, svojim ponašanjem, odrekao važnog prava iz članka 6. Konvencije, potrebno dokazati da je on mogao razumno predvidjeti posljedice svog ponašanja (vidi *Jones protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), br. 30900/02, 9. rujna 2003.)

74. Nadalje, na osobi optuženoj za kazneno djelo ne smije biti teret dokazivanja da nije nastojala izbjeći pravdi ili da je njezina odsutnost bila uzrokovana *force majeure* (vidi *Colozza*, prethodno citirano, stavak 30.). U isto vrijeme, nacionalne vlasti mogu ocijeniti je li optuženik pružio opravdan razlog za svoju odsutnost ili postoji li bilo što u spisu predmeta što bi dovelo do zaključka da je bio odsutan zbog razloga koji su izvan njegove kontrole (vidi *Medenica*, prethodno citirano, stavak 57.).

(ii) *Primjena ovih načela na ovaj predmet*

75. Sud primjećuje da je, nakon početne istrage zločina počinjenih u Petrinji u rujnu 1991. godine, istražni sudac Županijskog suda u Sisku odredio pritvor podnositelju zahtjeva. U to vrijeme podnositelju zahtjeva nije se moglo ući u trag jer je živio na okupiranom području Hrvatske, koji je bio izvan kontrole domaćih vlasti (vidi stavke 7. i 8. ove presude). Pod istim uvjetima, a nakon što je pred Županijskim sudom u Sisku optužen za ratne zločine, dana 30. prosinca 1992. tročlano izvanraspravno vijeće tog suda odlučilo je o njegovom suđenju u odsutnosti (vidi stavke 11. i 13. ove presude). Postavljen mu je branitelj da ga zastupa koji je bio obaviješten o različitim koracima poduzetima u postupku (vidi stavke 14., 15., 17., 20. i 22. ove presude).

76. Ne postoji nikakav dokaz pred Sudom da je podnositelj zahtjeva ikada bio obaviješten o tom postupku ili da je razlog njegove odsutnosti bio izbjegavanje suđenja, niti su stranke to tvrdile. Doista, s obzirom na uvjete eskalacije rata u Hrvatskoj u to vrijeme i činjenicu da je podnositelj zahtjeva živio na teritoriju izvan kontrole domaćih vlasti, njima je bilo nemoguće obavijestiti ga o kaznenom postupku ili osigurati njegovu prisutnost, i bilo je vrlo malo vjerojatno da je on mogao imati saznanja o postupku i da je razlog njegova izbjivanja iz Siska u to vrijeme bio izbjegavanje suđenja. U takvim okolnostima, bilo je moguće na temelju mjerodavnog domaćeg prava održati suđenje u odsutnosti ako su postojali vrlo važni razlozi za to (vidi stavak 38. ove presude, članak 290. Zakona o kaznenom postupku). U

ovom predmetu ti razlozi bili su povezani s potrebom za učinkovitim kaznenim progonom ozbiljnih ratnih zločina počinjenih nad ratnim zarobljenicima (vidi stavak 13. ove presude).

77. Sud je već prihvatio da nemogućnost održavanja suđenja može paralizirati provođenje kaznenog postupka, u smislu da može dovesti, primjerice, do gubljenja dokaza, protoka roka za poduzimanje kaznenog progona ili pogrešnog presuđenja (vidi *Colozza*, prethodno citirano, stavak 29.). Prema tome, u posebnim okolnostima ovog predmeta, s obzirom na težinu kaznenog djela u pitanju koje je, iako nije podložno zastarnim rokovima, odgovaralo velikom javnom interesu i interesu žrtava da se provede pravda, Sud prihvaća da održavanje rasprave u odsutnosti podnositelja zahtjeva nije bilo samo po sebi protivno članku 6. Međutim, Sud je također svjestan položaja podnositelja zahtjeva, odnosno, činjenice da nije dokazano da je on imao ikakva saznanja o kaznenom progonu i optužbama protiv njega ili da je nastojao izbjeći suđenje ili da se nedvosmisleno odrekao prava prisustvovanja postupku pred sudom.

78. Sud stoga smatra da, kada domaći zakon dopušta održavanje suđenja bez obzira na odsutnost osobe "optužene za kazneno djelo", koja je u situaciji podnositelja zahtjeva, ta osoba bi trebala, nakon što postane svjesna postupka, biti u mogućnosti od suda koji je sudio u predmetu ostvariti novo razmatranje osnovanosti optužbe (vidi *Colozza*, prethodno citirano, stavak 29. *in fine*). Stoga preostaje utvrditi je li domaće zakonodavstvo podnositelju osiguralo s dovoljnom sigurnošću mogućnost prisustvovanja na novom suđenju (vidi *Sejdovic*, prethodno citirano, stavak 101.). Drugim riječima, Sud mora utvrditi jesu li postupovna sredstva za ostvarivanje obnove postupka koja su nudile domaće vlasti ispunila zahtjev učinkovitosti (vidi *Medenica*, prethodno citirano, stavak 55.).

79. S tim u vezi Sud primjećuje da je Vlada navela dva pravna načina u domaćem pravnom sustavu. Prvi je propisan na temelju članka 497. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku kao posebna osnova za ostvarivanje obnove postupka koji se vodio u odsutnosti, a drugi je propisan na temelju odredbe članka 501. stavka 1. (3) koja predviđa opću mogućnost za obnovu postupka (vidi stavke 39. i 62. ove presude).

80. Što se tiče pravnog sredstva na temelju članka 497. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku, Sud primjećuje da je ono u biti mjera koja omogućuje automatsku obnovu postupka koji se vodio u odsutnosti na temelju zahtjeva osuđenika. Ona ne predviđa nikakve dodatne materijalne uvjete i, općenito govoreći, ovisi isključivo o želji osuđenika (vidi stavke 39. i 48. ove presude).

81. Prema tekstu članka 497. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku, obnova postupka ovisi o "mogućnosti da se [osuđeniku] ponovno sudi u [njegovoj] prisutnosti" (vidi stavak 39. ove presude). Ta "mogućnost" tumači se u sudskoj praksi domaćih sudova tako da znači da se osoba osuđena u odsutnosti mora pojaviti pred domaćim vlastima kako bi zatražila

obnovu postupka i pružiti adresu boravišta u Hrvatskoj tijekom kaznenog postupka. U skladu s tim, zahtjev za obnovu postupka od strane osuđenika koji se ne nalazi pod jurisdikcijom hrvatskih vlasti ne može dovesti do obnove postupka (vidi stavke 23.-24. i 42.-46. ove presude).

82. Što se tiče Vladine tvrdnje da je podnositelj zahtjeva mogao zatražiti obnovu postupka pružanjem jamstava da će prisustvovati suđenju, iako nije bio u Hrvatskoj (vidi stavak 63. ove presude), Sud primjećuje na temelju domaće prakse da je zahtjev prisutnosti pod jurisdikcijom domaćih vlasti vrlo strog uvjet (vidi stavke 42.-46. ove presude) i da domaći sudovi nisu skloni prihvaćati nikakva obećanja. Primjerice, kada je pojedinac koji je osuđen u odsutnosti i koji je živio u Bosni i Hercegovini zatražio obnovu postupka i pružio sve potrebne podatke o svojem boravištu te obećao da će doći na svaku sudsku raspravu, domaći sudovi odbili su njegov zahtjev na temelju činjenice da on u svakom slučaju nije bio dostupan hrvatskim sudbenim vlastima te da se nalazio izvan njihove jurisdikcije. Slično tome, u drugom predmetu, Vrhovni sud je utvrdio da pojedinac koji je zatražio obnovu postupka treba osobno pristupiti sudu i ponuditi adresu boravišta u Republici Hrvatskoj za vrijeme trajanja kaznenog postupka, ali i omogućiti izvršenje pravomoćno izrečene kazne zatvora koja se onda, pod uvjetima propisanim zakonom, može odgoditi, prekinuti ili obustaviti (vidi gore stavke 44. i 46.).

83. Ne postoje nikakvi dokazi koji bi pokazali da su domaće vlasti zahtijevale ili bi bile prihvatile bilo kakva druga obećanja ili jamstva u predmetu podnositelja zahtjeva, čija je točna adresa u Srbiji također bila poznata domaćim vlastima i koji je izjavio domaćim sudovima da je spreman suočiti se s bilo kojim svjedokom ili opovrgnuti bilo kakve dokaze protiv njega (vidi stavak 27. ove presude). Također nije moguće utvrditi koja su to jamstva trebala biti, s obzirom na to da ih Vlada nije precizirala. Naprotiv, Sud primjećuje da je Vrhovni sud, prilikom ispitivanja podnositeljevog zahtjeva za obnovu postupka, odbio tu mogućnost na temelju činjenice da je podnositelj zahtjeva živio u Srbiji i nije bio dostupan hrvatskim pravosudnim tijelima, ne navodeći da bi bilo kakva jamstva ili obećanja mogla biti prihvaćena (vidi stavak 33. ove presude).

84. S obzirom na navedeno, Sud smatra kako se uvjet da se pojedinac, kojemu je suđeno u odsutnosti, a koji nije imao saznanja o kaznenom progonu i optužbama protiv njega niti je nastojao izbjeći suđenje niti se nedvosmisleno odrekao prava na pojavljivanje na sudu, mora pojaviti pred domaćim vlastima i pružiti adresu boravišta u Hrvatskoj tijekom kaznenog postupka kako bi mogao zatražiti obnovu postupka, čini nerazmjernim iz dva razloga.

85. Prvo, tim je uvjetom u biti predviđeno da pojedinci osuđeni u odsutnosti na kaznu zatvora, koji nisu živjeli na teritoriju Hrvatske, kao što je to bio slučaj u ovom predmetu (vidi stavak 25. ove presude), ne mogu zatražiti, u načelu, automatsku obnovu postupka, osim ako su se pojavili

pred hrvatskim pravosudnim tijelima, što bi u uobičajenom postupku značilo da će biti lišeni slobode na temelju njihove osude (vidi stavke 42. i 44. ove presude). Tek tada bi, nakon dopuštanja obnove postupka, što bi prema materijalima dostupnima Sudu moglo potrajati čak i više od mjesec dana (vidi stavke 23., 24. i 45. ove presude), i nakon što takva odluka postane pravomoćna, izvršenje kazne bilo obustavljeno, a dotična osoba bi, ako ne postoje nikakve druge osnove koje opravdavaju pritvor, bila puštena na slobodu do suđenja (vidi stavak 39. ove presude, članak 507 stavak 5. Zakona o kaznenom postupku).

86. Glede navoda Vlade da je izvršenje kazne moglo biti odgođeno čak i prije donošenja odluke o zahtjevu za obnovu, Sud prvo primjećuje da se takva mogućnost prije svega odnosi na zahtjeve za obnovu postupka koji se temelje na novim činjenicama i dokazima, a ne na zahtjeve za automatsko ponovno suđenje onima kojima je suđeno u odsutnosti (vidi stavak 39. ove presude, članci 501. stavak 1. (3) i 507. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku). U svakom slučaju, takva mogućnost je diskrecijska jer mjerodavno domaće pravo ne pruža osuđeniku mogućnost da zatraži njezinu primjenu ni priliku da, u slučaju nepovoljnog ishoda, podnese žalbu (usporedi *Khalfaoui protiv Francuske*, br. 34791/97, stavak 453., ECHR 1999-IX). Štoviše, materijali dostupni Sudu ne pokazuju da se to uzimalo u obzir u podnositeljevu predmetu (vidi stavke 23.-24. ove presude; i *Khalfaoui*, prethodno citirano, stavak 53.). Prema tome, s obzirom na to da je Konvencija osmišljena kako bi "jamčila ne prava koja su teoretska ili iluzorna, nego prava koja su praktična i djelotvorna" (vidi, primjerice, *Erkapić protiv Hrvatske*, br. 51198/08, stavak 78., 25. travnja 2013.), Sud ne može prihvatiti da je takva mogućnost bila dovoljno vjerojatna u praksi.

87. S tim u vezi, u pogledu obveze osoba koje nisu živjele na području Hrvatske da se pojave pred hrvatskim pravosudnim tijelima kao preduvjeta za traženje obnove postupka, što bi u uobičajenom postupku rezultiralo njihovim zatvaranjem na temelju osude u odsutnosti, Sud ponavlja, kao što je već prethodno objasnio, da ne može biti ni govora o obvezi optuženika da se preda radi zatvaranja kako bi osigurao pravo na obnovljeni postupak u uvjetima koji su u skladu s člankom 6. Konvencije (vidi stavak 70. ove presude).

88. To, naravno, ne dovodi u pitanje bi li, u obnovljenom postupku, prisutnost podnositelja zahtjeva na suđenju trebala biti osigurana određivanjem istražnog zatvora ili primjenom drugih mjera predviđenih mjerodavnim domaćim pravom (vidi, između ostalog, *Khalfaoui*, prethodno citirano, stavak 44.). Međutim, ako je primjenjivo, ono bi trebalo imati drugačiju pravnu osnovu – a to su osnovana sumnja da je podnositelj zahtjeva počinio kazneno djelo u pitanju te postojanje "relevantnih i dostatnih razloga" za njegov istražni zatvor (vidi, između mnogih drugih izvora, *Kudla protiv Poljske* [VV], br. 30210/96, stavak 111., ECHR 2000 XI; i *Dragin protiv Hrvatske*, br. 75068/12, stavak 110., 24. srpnja 2014.).

89. Drugo, čak i uzimajući u obzir posebne okolnosti ovoga predmeta, koji se odnosi na ozbiljne optužbe za ratne zločine, Sud smatra kako je obveza da se pojedinac, kojemu je suđeno u odsutnosti, mora pojaviti pred domaćim vlastima i pružiti adresu boravišta u Hrvatskoj tijekom kaznenog postupka kako bi mogao zatražiti ponovno suđenje, nerazumna i nerazmjerna s postupovnog stajališta (usporedi *Khalfaoui*, prethodno citirano, stavak 44.).

90. S tim u vezi Sud primjećuje da, prema mjerodavnom domaćem pravu, sama obnova postupka nema utjecaja na materijalnu valjanost presude donesene u prethodnom postupku. Takva presuda ostaje na snazi do kraja novog postupka i tek onda se može staviti izvan snage djelomično ili u cijelosti, ili u cijelosti ostaviti na snazi (vidi stavak 39. ove presude, članak 508. stavak 3. Zakona o kaznenom postupku). Prema tome, da su domaći sudovi prihvatili zahtjev podnositelja zahtjeva i naložili novo suđenje, time bi se odgodilo izvršenje presude (vidi stavak 39. ove presude, članak 507. stavak 5. Zakona o kaznenom postupku), ali to ne bi utjecalo na njegovu osudu kao takvu. U isto vrijeme, domaće vlasti pružile bi podnositelju mogućnost da zatraži obnovu postupka, ne dovodeći ga pritom u situaciju u kojoj bi mijenjao svoju slobodu za tu mogućnost. Tada bi učinkovito i revno sudjelovanje u postupku bila podnositeljeva odgovornost. Njegov propust da to učini bi legitimno doveo do obustavljanja postupka i do potvrđivanja njegove prethodne osude (vidi stavak 49. ove presude).

91. U gore navedenom kontekstu, Sud smatra da su, obvezujući podnositelja da se pojavi pred domaćim vlastima i pruži adresu boravišta u Hrvatskoj tijekom kaznenog postupka kako bi mogao zatražiti obnovu postupka, domaće vlasti stvorile nerazmjernu prepreku podnositeljevom korištenju pravnog sredstva predviđenog člankom 497. stavkom 2. Zakona o kaznenom postupku, ograničavajući ostvarivanje njegovog prava na ostvarenje obnove postupka na takav način ili u tolikoj mjeri da je sama bit prava narušena (vidi *Omar protiv Francuske*, 29. srpnja 1998., stavak 34., *Izješća o presudama i odlukama 1998-V*). U skladu s tim, Sud odbija preliminarni prigovor Vlade prethodno spojen s ocjenom osnovanosti (vidi stavak 57. ove presude).

92. Glede pravnog sredstva iz članka 501. stavka 1. (3) Zakona o kaznenom postupku, Sud primjećuje da se radi o uobičajenom pravnom sredstvu za traženje obnove postupka nakon što je osuđujuća presuda protiv optuženika postala pravomoćna i izvršna, a koje je dostupno i onima kojima je suđeno u odsutnosti, i onima kojima je suđeno u njihovoj prisutnosti. Za razliku od pravnog sredstva na temelju članka 497. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku, korištenje ovog sredstva ne zahtijeva fizičku prisutnost osuđenika. Međutim, to pravno sredstvo se primjenjuje samo na ograničenu kategoriju predmeta u kojima je suđeno u odsutnosti jer je pretpostavka za njegovo korištenje postojanje novih dokaza ili činjenica koje mogu dovesti do oslobađajuće presude ili osude po blažem kaznenom zakonu (vidi stavak

39. ove presude). Ono je, dakle, sekundarne i supsidijarne prirode za one kojima je suđeno u odsutnosti.

93. S tim u vezi Sud također primjećuje da podnositelj zahtjeva, kojemu je suđeno u odsutnosti, nije imao priliku podvrgnuti dokaze na kojima su se temeljile optužbe protiv njega kontradiktornom postupku ili osporiti svoju osuđujuću presudu pred nadležnim žalbenim sudovima. Korištenjem pravnog sredstva na temelju članka 501. stavka 1. (3) Zakona o kaznenom postupku, on je u biti, jednostavno kako bi ostvario obnovu postupka, bio dužan osporiti činjenična utvrđenja pravomoćne presude kojom je osuđen podnošenjem novih činjenica i dokaza takve snage i značaja koji bi mogli na samom početku uvjeriti sud da bi trebao biti oslobođen ili osuđen. Takav zahtjev čini se nerazmjernim bitnom zahtjevu članka 6. da optuženi treba imati mogućnost prisustvovati suđenju i imati raspravu na kojoj bi mogao osporiti dokaze protiv sebe (vidi stavak 67. ove presude), što je mogućnost koju podnositelj zahtjeva nije imao.

94. Sud stoga smatra da pravno sredstvo na temelju članka 501. stavka 1. (3) Zakona o kaznenom postupku nije jamčilo djelotvorno i s dovoljnom sigurnošću da će podnositelj zahtjeva imati mogućnost obnove postupka.

95. U svjetlu gore navedenog, Sud smatra da podnositelju zahtjeva, kojemu je suđeno u odsutnosti, a za kojega nije dokazano da je nastojao izbjeći suđenje ili da se nedvosmisleno odrekao prava prisustvovanja postupku pred sudom, nije s dovoljnom sigurnošću osigurana mogućnost ostvarivanja novog ispitivanja osnovanosti optužbi protiv njega od strane suda uz puno poštivanje njegovih prava obrane (vidi *Sejdovic*, prethodno citirano, stavci 101. i 105.).

96. Sukladno tome došlo je do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

(b) Navodni nedostaci pravnog zastupanja podnositelja

97. Mjerodavna načela koja se odnose na zastupanje optuženika kojima se sudi u odsutnosti od strane odvjetnika navedeni su u presudi *Sejdovic* (prethodno citirano, stavci 91.-95.).

98. S obzirom na gore navedene zaključke koji se odnose na nemogućnost podnositelja zahtjeva da ostvari obnovu postupka nakon što je osuđen u odsutnosti (vidi stavak 95. ove presude), Sud smatra nepotrebnim ispitivati njegove navode o nedostacima njegovog pravnog zastupanja tijekom postupka provedenog u odsutnosti (vidi *Sejdovic*, prethodno citirano, stavak 107.).

II. OSTALE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

99. Podnositelj zahtjeva prigovorio je, pozivajući se na članak 14. Konvencije, da je bio diskriminiran na temelju svog srpskog etničkog porijekla, a da pritom nije ponudio daljnja mjerodavna obrazloženja.

100. U svjetlu cjelokupnog materijala koji posjeduje, te u mjeri u kojoj su pitanja koja su predmet prigovora u njegovoj nadležnosti, Sud smatra da taj dio zahtjeva ne upućuje na postojanje bilo kakve povrede Konvencije. Iz toga slijedi da je nedopušten prema članku 35. stavku 3. kao očigledno neosnovan i da ga treba odbaciti na osnovi članka 35. stavka 4. Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

101. Članak 41. Konvencije propisuje:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarne pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

102. Podnositelj zahtjeva potraživao je 50.000 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

103. Vlada je taj iznos smatrala pretjeranim, neosnovanim i nepotkrijepljenim.

104. Imajući u vidu sve okolnosti ovog predmeta, Sud prihvaća da je podnositelj zahtjeva pretrpio nematerijalnu štetu koja se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem povrede. Procjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositelju zahtjeva dodjeljuje 4.000 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mu mogli biti obračunati.

B. Troškovi i izdaci

105. Podnositelj zahtjeva također je potraživao 6.950 eura (EUR) za troškove i izdatke nastale pred domaćim sudovima te za one nastale pred Sudom.

106. Vlada je taj iznos smatrala pretjeranim, neosnovanim i nepotkrijepljenim.

107. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je njihova visina razumna. Sud u ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje posjeduje i prethodno navedene kriterije, smatra razumnim dodijeliti iznos od 2.500 eura (EUR), koji pokriva troškove po svim osnovama, uz sav porez koji bi mogao biti zaračunat na taj iznos.

C. Zatezna kamata

108. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna poena.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* spojiti Vladin prigovor koji se odnosi na iscrpljenje domaćih pravnih sredstava s odlukom o osnovanosti, te ga *odbija*;
2. *Utvrđuje* da su prigovori o nemogućnosti podnositelja zahtjeva da ostvari obnovu postupka nakon što je osuđen u odsutnosti te o navodnim nedostacima njegovog pravnog zastupanja tijekom postupka provedenog u odsutnosti, na temelju članka 6. stavaka 1. i 3. (c) Konvencije, dopušteni, dok je ostatak zahtjeva nedopušten;
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije glede nemogućnosti podnositelja zahtjeva da ostvari obnovu postupka nakon što je bio osuđen u odsutnosti;
4. *Presuđuje* da nema potrebe ispitati prigovor podnositelja zahtjeva koji se odnosi na navodne nedostatke njegovog pravnog zastupanja tijekom postupka koji se vodio u njegovoj odsutnosti;
5. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositelju zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune po tečajnoj stopi važećoj na dan namirenja:
 - (i) 4.000 EUR (četiri tisuće eura) na ime nematerijalne štete uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati;
 - (ii) 2.500 EUR (dvije tisuće i pet stotina eura), na ime naknade troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati podnositelju zahtjeva;
 - (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna poena;
6. *Odbija* preostali dio zahtjeva podnositelja za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 12. veljače 2015. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
Tajnik

Isabelle Berro
Predsjednica

© 2015 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakтуру istoga.